

Zondag 12 mei 2019

TivoliVredenburg - Grote Zaal - 15.00 uur

Inleiding 14.15 uur - Thea Derks

NOORD NEDERLANDS ORKEST

Kerem Hasan, dirigent

Harriet Krijgh, cello

Bedřich Smetana 1824 - 1884

Uit: *Má Vlast* - Mijn Vaderland: *Vltava* - De Moldau (1874)

Joseph Haydn 1732 - 1809

Celloconcert in C, Hob. VIIIb/1 (ca. 1761/65) *

Moderato

Adagio

Finale: Allegro molto

Pauze

Edward Elgar 1857 - 1934

Variations on an original theme (Enigma) opus 36 (1898)

Thema: Enigma - *Andante*

Variaties:

C.A.E., Elgars vrouw - *L'istesso tempo*

H.D.S.-P., Hew David Steuart-Powell - *Allegro*

R.B.T., Richard Baxter Townshend - *Allegretto*

W.M.B., William Meath Baker - *Allegro di molto*

R.P.A., Richard Penrose Arnold - *Moderato*

Ysobel, Isabel Fitton - *Andantino*

Troyte, Troyte Griffith - *Presto*

W.N., Winifred Norbury - *Allegretto*

Nimrod, A.J. Jaeger - *Adagio*

Intermezzo: Dorabella, Dora Penny - *Allegretto*

G.R.S., George Robertson Sinclair - *Allegro di molto*

B.G.N., Basil G. Nevinson - *Andante*

Romanza: ***, Lady Mary Lygon - *Moderato*

Finale: E.D.U., de componist zelf - *Allegro*

Bij dit concert wordt de Wolfgang app ingezet (Enigma-varianties). Deze smartphone-app geeft met korte, bondige zinnen informatie over de muziek, op het moment dat die wordt gespeeld. Wolfgang is erop getest dat het anderen niet afleidt. Download Wolfgang gratis: www.wolfgangapp.nl

Bedřich Smetana - Vltava (de Moldau)

Nog steeds moeten schoolkinderen erg lachen om een brief van de grote componist Bedřich (Frederik) Smetana die in een vitrine in het Praagse Smetana-museum hangt: fol taalvauten! Dat komt doordat de Habsburgers in de negentiende eeuw vanuit Wenen strak regie voerden over Tsjechische contereien zoals Bohemen en Moravië. Slechts het Duits werd op school aangeleerd - het was de ambtstaal. Onderling spraken de Bohemers natuurlijk wel Tsjechisch met elkaar, maar schrijven? Dat waren ze niet gewend! Anders dan de Hongaren, hadden de Tsjechen geen bijzondere status binnen de dubbelmonarchie, net als trouwens de meeste andere volken in de Habsburgse multi-culti-samenleving met zijn Serven, Roethenen, Galiciërs en wat al niet. Het wrong en wrikte aan alle grenzen van het grote rijk. Geen wonder dat het streven naar een eigen nationale identiteit in veel landsdelen meer en meer opgeld deed. Smetana nam hier het voortouw in.

Van trouw aan het bewind tot nationalist

Hoewel zijn eerste grote orkestwerk, de 'Triomfsymfonie' uit 1854, nog helemaal in het teken stond van trouw aan het bewind (de beroemde hymne van Franz Joseph Haydn: 'Gott erhalte Franz den Kaiser' klinkt er zelfs in door), toch kwam Smetana al spoedig tot andere inzichten, zowel politiek als muzikaal. Hij werd steeds nationalistischer en onder invloed van Liszt ging ook hij het nieuwerwetse genre van het 'symfonische gedicht' beoefenen. Ook opera's vloeiden er nu uit zijn hand, alle ingedruppeld met vaderlandslievende thema's en idealen. Het hoogtepunt vormt wel de opera *Libuse*, waarin de titelheldin een visioen krijgt van een glorieuze toekomst voor Tsjechië. Er klinkt heroïsche muziek, dezelfde muziek die ook het uitgangspunt vormt van de reeks van zes symfonische gedichten die Smetana direct daarna componeerde. Deze cyclus *Má Vlast* (Mijn Vaderland) ontstond toen hij al aan ernstig oorsuizen en beginnende doofheid leed. Het mocht zijn verbeeldingskracht niet deren: in edele harpklanken doet Smetana de Praagse burcht hoog oprijzen aan het begin van het eerste symfonische gedicht: 'Vysehrad'. En juist dit machtige Vysehrad-thema keert terug in 'Vltava', het tweede werk, dat in klanken de loop van de Vltava of Moldau beschrijft, de stroom die Praag doorkruist. Na het iele en breekbare begin, waarin de dwarsfluiten bergbeekjes verbeelden die zich samenvoegen, kiest de steeds breder wordende stroom zijn weg door het Boheemse land. Aan de oevers gebeurt van alles: polkaklanken verbeelden een landelijke bruiloft, hoorns schallen als een jachtpartij wordt opgezet en bij maanlicht dansen de elfjes. Maar uiteindelijk arriveert de rivier, machtig breed geworden, in de gouden stad Praag, en dan klinkt het Vysehrad-motief andermaal, niet meer in ijle harpklanken zoals aan het begin van de cyclus in 'Vysehrad', maar vol en triomfantelijk en gedragen door het hele orkest. 'Laat ze dat ook maar eens in Wenen horen!' moet Smetana gedacht hebben.

Haydn - Celloconcert

Bohemen genoot al eeuwen een grote reputatie als muziekland en met hoeveel enthousiasme ze daar Mozart inhaalden, is genoegzaam bekend. Het is dan ook niet *niet* helemaal verwonderlijk dat een verloren gewaand celloconcert van Franz Joseph Haydn juist in deze stad opdook. We wisten van het bestaan, want het beginthema registreerde Haydn in zijn catalogus van 1765, maar het moest tot 1961 duren tot we kennis kregen van het gehele werk. Toen ontdekte musicoloog Oldrich Pulker een kopie in het Praags Nationaal Museum. Het werk moet rond 1761 begonnen zijn - Haydn was nog geen dertig jaar oud, maar stond aan het begin van een geweldige carrière: op 1 mei van dat jaar had hij een contract ondertekend met zijn tweede echte werkgever: de puissant rijke vorst Paul Esterházy in Eisenstadt - de Rothschild van zijn tijd. In die eerste jaren als tweede kapelmeester werkte Haydn met maar weinig musici: mogelijk was zijn vriend Joseph Franz Weigl de enige cellist in het kleine orkestje dat Haydn tot zijn beschikking had. Het kan zelfs zijn, dat deze Weigl dubbel werk moest leveren, want de solopartij en de begeleidende cellopartij zijn op slechts één balk genoteerd. Het symfonisch apparaat is in die tijd nog heel bescheiden. Met twee hobo's, twee hoorns en een beperkt aantal strijkers onderging dit eerste celloconcert zijn vuurdoop. Het zou twintig jaar duren voordat Haydn een tweede in D deed volgen.

Maar wat een inventiviteit en sprankeling stelt Haydn hier al ten toon! Vreugdevol start het orkest het muzikale discours met een lang exposé en de solist doet de hele passage in dit *Moderato* nog eens helemaal over, niet dunnetjes, maar gelijk met veel aplomb: met grootse akkoorden over alle vier de snaren. Opvallend in dit concert is dat alle drie delen aarzelend het nieuwe model volgen van het 'dialectisch componeren': de sonatevorm met twee contrasterende thema's. In het langzame deel zwijgen daarbij de blazers. Zo uitbundig de cello zich in het eerste deel presenteert, zo zuinigjes is zijn intrede in dit *Andante*, met niet meer dan een enkele lang aangehouden toon. Een aantal keren herhaalt Haydn dit spelletje van een nederig begin in valse bescheidenheid. Maar in de cadens tegen het einde van dit *Adagio* krijgt de cellist gelegenheid zijn kunnen in alle glorie te ontvouwen. Nog meer virtuositeit spreekt uit het slotdeel: in dit *Allegro molto* zijn het vooral de snelle afwisseling van passages in hoge en lage ligging die opvallen, maar ook hier laat Haydn de cello soms met een enkele lange hoge noot binnenkomen.

Edward Elgar - Enigma Variaties

Net als Nederland kende Engeland in de achttiende en negentiende eeuw een lange periode van muzikale achterstand. In die tijd waren de oren vooral gericht op Duitsland en Frankrijk. De eigen muziekgeschiedenis - al dan niet evolutionair ontwikkeld - bracht geen klinkende namen als Sweelinck of

Purcell voort. Maar aan het einde van de negentiende eeuw gloort er voor beide naties weer hoop. Zo krijgt Nederland met Alphons Diepenbrock een componist met belangrijke internationale contacten. Grootser is de herleving van de Engelse muziek rond Sir Edward Elgar, de 'Engelse Brahms', in wiens voetsporen componisten als Vaughan Williams, Holst en Britten traden. Elgar was de zoon van een muziekhandelaar in Worcester die al gauw zijn vader assisteerde en verving als kerkorganist. Een studie in Leipzig - het Mekka van de muziek in die dagen - zat er niet in. Buiten het officiële parcours om ontwikkelde Elgar zich niettemin tot een componist van grootse allure. Erkenning uit de hoogste kringen bleef niet uit: als dank voor de officiële ode die hij schreef voor de kroning van Edward VII in 1902 werd Elgar geadeld en dus 'Sir'. Afgezien van enkele jaren in Londen leefde de gelukkig getrouwde componist vooral teruggetrokken op het platteland van Worcester - een schuwe, gevoelige man die aan de schrijftafel muzikale wonderen verrichte.

Rond Elgars 'Enigma-varianties' uit 1899 is altijd veel te doen geweest en nog altijd is het discussiestof niet neergedaald. Gewoonlijk geeft een componist de bron prijs, die hem het thema voor zijn varianties leverde. Bekend zijn de 'Diabellivariaties' van Beethoven of de 'Haydn-varianties' van Brahms. Elgar besloot echter zijn geheimpje voor zich te houden, vandaar 'Enigma-varianties'. Wat het werk verder voor puzzelaars aantrekkelijk maakt, zijn de initialen die boven elke van de 14 varianties zijn geschreven. Die raadseltjes zijn voor het grootste deel opgelost: Elgar portretteerde in elke variatie een van zijn geliefden, vrienden of bekenden. Zo is de eerste variatie C.A.E. opgedragen aan Caroline Alice Elgar; een liefdevoller portret in tonen kan een componistenvrouw zich niet wensen. Met de naam 'Nimrod' boven de negende variatie doelde Elgar op zijn uitgever August Jaeger. Met zijn machtige architectuur en overweldigende pathos (Elgar schijnt een thema uit Beethovens 'Pathétique' als leidraad te hebben genomen) vormt het de meest markante variatie en het hoogtepunt in het werk. Als laatste portret Elgar zichzelf in de Finale, maar niet na de muziekvorsers nog een puzzeltje te hebben voorgelegd. De dertiende, voorlaatste variatie geeft geen initialen, maar slechts asterisken. Mogelijk gaat het om Helen Weaver, opperen sommigen, een vrouw met wie Elgar ooit verloofd was geweest.

Aan de Nederlandse musicoloog Theodore van Houten - wiens dochter Carice wel niet toevallig dezelfde naam draagt als Elgars enige kind - kwam de eer toe een bevredigende oplossing voor het 'Enigma-raadsel te geven.

Volgens zijn theorie had Elgar zelf de oplossing al verraden met de woorden 'so the principal theme never appears'. Indachtig het kinderlijke raadseltje 'Hoe heet Keizer Karels hond' ging hij er van uit dat het woord 'never' de sleutel tot het raadsel vormde. En laat nu in de prachtige hymne van Thomas Arne 'Rule Britannia' de glorierijke woorden 'Britons never, never shall be slaves' voorkomen! De noten op deze

woorden vormen volgens Van Houtens zienswijze het geheime thema, waaromheen het hele muzikale bouwwerk is opgetrokken. Was het raadsel daarmee definitief opgelost? De theorie kreeg veel aandacht ook in internationale bladen, maar bleef niet onomstreden. Nog in 2007 laaide de discussie in Nederland weer op met de publicatie van Hans Westgeest die een geheel andere invulling aan het raadsel geeft.

Eerder kwamen al talloze andere suggesties voorbij voor het verzwegen grondmotief: van 'Auld Lang Syne', 'Twinkle, twinkle little star' tot 'Pop goes the weasel'. Geen ervan bleek steekhoudend. Sir Edward verkneukelt zich tot op de dag van vandaag in zijn graf.

Kees Arntzen

Kerem Hasan - dirigent

Kerem Hasan kwam ter wereld in Londen en studeerde piano en directie aan het Royal Conservatoire of Scotland. Hij kreeg ook les in Weimar en Zürich en volgde masterclasses bij maestro's als David Zinman, Edo de Waart en Bernard Haitink. In 2017 won Kerem Hasan, musicerend met de Camerata Salzburg, de prestigieuze Nestlé and Salzburg Festival Young Conductors Award. Tijdens de Donatella Flick Conducting Competition 2016, georganiseerd door het London Symphony Orchestra, was Kerem Hasan finalist. Naar aanleiding hiervan nodigde Welsh National Opera hem uit als associate artist. Bij dit operahuis dirigeerde hij vervolgens in 2018 opvoeringen van Verdi's *La forza del destino*. Kerem Hasan onderhoudt een nauwe band met het Aspen Music Festival, waar hij in 2018 de Aspen Conductor Prize won. Hij debuteerde in de afgelopen seizoenen bij onder meer Royal Northern Sinfonia, de NDR Radiophilharmonie Hannover en het Tiroler Symphonieorchester. Afgelopen jaar debuteerde hij ook in het Amsterdamse Concertgebouw, waar hij onverwacht inviel voor Bernard Haitink en het Koninklijk Concertgebouworkest leidde in Mahlers Negende Symfonie.

Harrieth Krijgh - cello

Harrieth Krijgh werd door de European Concert Hall Organization uitgeroepen tot 'Rising Star' voor het seizoen 2015-2016. Zij speelde in bekende concertzalen, waaronder Tivoli-Vredenburg, de Musikverein in Wenen en het Amsterdamse Concertgebouw. En zij was te gast bij o.a. de Schwetzingen Festspiele, de Festspiele Mecklenburg-Vorpommern en de Haydn Festspiele in Eisenstadt. Tussen 2008 en 2010 behaalde ze Eerste Prijzen op het Prinses Christina Concours, de Österreichischer Bundeswettbewerb 'Prima la Musica' de Fidelio-Wettbewerb in Wenen, evenals de Nicole Janigro Prijs bij het Antonio Janigro Cello Concours in Kroatië. In 2012 behaalde ze de Eerste Prijs en de Publieksprijs bij de Cello Biënnale in Amsterdam. In de herfst van 2015 ging zij op

tournee met de Academy of St. Martin-in-the-Fields onder leiding van Sir Neville Marriner. Ze soleerde ook bij o.a. het Deutsches Symphonie-Orchester Berlin, Rotterdams Philharmonisch Orkest, Amsterdam Sinfonietta, Residentie Orkest, Dallas Symphony Orchestra, Bamberger Symphoniker, Nederlands Philharmonisch Orkest, London Philharmonic Orchestra en het Boston Symphony Orchestra in de New Yorkse Carnegie Hall. Harrieth Krijgh maakte cd-opnames van de cellosonates van Brahms, de celloconcerten van Haydn en van Franse werken voor cello en piano. Ze tekende voor diverse premières van cellowerken, o.a. van Sofia Gubaidulina. In Oostenrijk en ook in Utrecht had ze haar eigen festival, waar ze kamermuziek vertolkte (Internationaal Kamermuziek Festival Utrecht). Ze speelde kamermuziek met het Pavel Haas Kwartet en het Signum Saxophone Quartet. Onlangs trad ze toe tot het wereldberoemde Duitse Artemis Quartett.* Sinds 2017 doceert ze cello aan de Musik und Kunst Privatuniversität in Wenen. Ze bespeelt een cello van Giovanni Paolo Maggini uit 1620, haar door een particuliere verzamelaar ter beschikking gesteld.

* Het toetreden tot Artemis Quartett Quartett betekent dat Harrieth Krijgh haar kamermuziekrepertoire in relatief korte tijd sterk heeft moeten uitbreiden. Gevolg daarvan is dat het haar aan voldoende tijd ontbrak voor het instuderen van het aanvankelijk geprogrammeerde Celloconcert van Édouard Lalo. In plaats daarvan speelt ze het Celloconcert van Joseph Haydn.

Noord Nederlands Orkest

Het Noord Nederlands Orkest ontstond in 1989 uit een fusie van het Noordelijk Filharmonisch Orkest in Groningen en het sinds 1950 bestaande Frysk Orkest te Leeuwarden, maar de geschiedenis van het orkest gaat meer dan 150 jaar terug, met als een van de voorlopers het Orchest der Vereeniging De Harmonie, opgericht in 1862. Vandaag de dag brengt het symfonische muziek tot leven in de drie Noordelijke provincies, met zo'n 120 concerten per seizoen: in concertzalen, in de openlucht, tijdens festivals en voor scholen. Het NNO is met het Radio Filharmonisch Orkest het meest veelzijdige orkest van Nederland, met een brede programmering: van puur en onversneden klassiek tot cross-overs met popmuziek of filmmuziek. Er is een nauwe samenwerking met diverse andere kunstinstellingen, het Prins Claus Conservatorium en de conservatoria in Amsterdam en Den Haag. Vaste dirigent is Antony Hermus, Stefan Asbury is honorair dirigent en Michel Tabachnik is emeritus dirigent. Het orkest besteedt ook aandacht aan prominente, hedendaagse internationale componisten. Zo kwamen Terry Riley, Arvo Pärt, Philip Glass, Laurie Anderson en Steve Vai naar Groningen voor de uitvoering van hun muziek. Maar het werkte ook samen met eminente musici als Diana Damrau, Piotr Beczala, Eva-Maria Westbroek, Vadim Repin, Louis Lortie, Shlomo Mintz, Alexander Gavrylyuk en Gautier Capuçon.

Nu in de verkoop

Internationale Toporkesten, Barok & Klassiek, Avontuurlijke Muziek, Minimal Music, Romantiek op Zondag, AVROTROS Vrijdagconcerten, Amsterdam Sinfonietta, Internationale Topensembles, Orkest van de Achttiende Eeuw, Dutch Classical Talent, Klassiek in de Cloud, Familieconcerten, Sunday Afternoon Jazz, Nederlands Kamerkoor, Holland Baroque, Nederlandse Bachvereniging, Zaterdagmiddagconcerten, Hertz op Zondag...

En nog veel meer